

ZESZYTY NAUKOWE WYŻSZEJ SZKOŁY PEDAGOGICZNEJ W BYDGOSZCZY
STUDIA PRZYRODNICZE 1980 z. 4

WINCENTY ZDZIARSKI

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Terenów Rolnych

ZAŁOŻENIA PROGRAMU REKULTYWACJI GRUNTÓW
W WOJEWÓDZTWIE BYDGOSKIM

Zasoby gruntów przydatnych do użytkowania rolniczego są ograniczone. Powierzchnia użytków rolnych na terenie województwa bydgoskiego według stanu na 1.I.1977 r. wynosi 609.434 ha, co stanowi 58,9 % powierzchni ogólnej województwa, pozostała część to lasy, wody, tereny zabudowane i nieużytki rolnicze /7/. W przeciągu ostatnich lat /1975 do 1978/ powierzchnia użytków rolnych zmalała w województwie o 2449 ha, z tego w klasach: I do III - 163 ha, IV do V - 1054 ha, VI i VII - 1232 ha /7/. W kraju rocznie rolnictwo traci ca 12-15 tys. ha gruntów rolnych /2/.

W przeliczeniu na jednego mieszkańca powierzchnia użytków rolnych systematycznie maleje - w roku 1946 wynosiła 0,85 ha, a w roku 1977 - 0,55 ha. W województwie bydgoskim w roku 1977 na jednego mieszkańca przypadało 0,60 ha, w województwie katowickim powierzchnia ta wynosi 0,10 ha, w województwie suwalskim 1,30 ha /2/. Tak szybkie tempo zmniejszania się powierzchni użytków rolnych oraz zwiększająca się liczba ludności stawia zadania, których wykonanie wymaga pełnego wykorzystania wszystkich zasobów ziemi przydatnej do użytkowania rolniczego.

Działalność gospodarcza związana z kopalnictwem, przemysłowieniem, urbanizacją itp. poza ilościowym zmniejszeniem powierzchni użytków rolnych i leśnych prowadzi również do degradacji i dewastacji środowiska naturalnego, między innymi do zapylenia atmosfery, zatrucia wód, gleby itp.

Działalność państwa w zakresie ochrony gruntów rolnych

idzie w kierunku:

- ochrony gruntów przed bezmyślnym przeznaczaniem na cele nierolnicze związane z rozwojem przemysłu i urbanizacją kraju;
- ochrony gruntów przed degradacyjnym działaniem przemysłu i urbanizacji oraz sił przyrody;
- pozyskania dodatkowych powierzchni produkcyjnych poprzez: rekultywację, renowację, uproduktywnienie, zabiegi przeciwerozyjne itp.

Problem ochrony gruntów rolnych i leśnych oraz rekultywacji został uregulowany ustawą z dnia 26.X.1971 r. "O ochronie gruntów rolnych i leśnych oraz rekultywacji gruntów" /6/ oraz przepisami wykonawczymi do ustawy, z których najważniejszymi są: rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20.X.1972 r. "w sprawie szczegółowych zasad rekultywacji i zagospodarowania gruntów /3/ i rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9.IX.1977 r. w sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych oraz rekultywacji gruntów /4/.

Ochrona gruntów rolnych i leśnych ma charakter powszechny /3/ co oznacza, że obejmuje wszystkie grunty bez względu na to, w czym znajdują się władania. Ochroną zostały objęte nie tylko użytki rolne, tzn. grunty orne, łąki i pastwiska, ale również wszystkie rodzaje gruntów niezbędne do zorganizowania każdej produkcji, a więc pod zabudowaniami gospodarskimi, stawy rybne, pasy wiatrochronne, tereny urządzeń przeciwoerozyjnych i przeciwpowodziowych oraz grunty pod urządzeniami wodno-melioracyjnymi i zbiornikami wodnymi na potrzeby rolnictwa. Istota ochrony gruntów rolnych według ustawy polega na ograniczeniu przeznaczania ich na cele nierolnicze, na zapobieganiu obniżeniu ich urodzajności oraz na przywracaniu wartości użytkowej gruntom /6/, które utraciły charakter gruntów rolnych na skutek działalności nierolniczej.

W celu finansowania robót rekultywacyjnych został utworzony fundusz ochrony i rekultywacji gruntów. Dochodami fun-

duszu są należności i opłaty przewidziane przepisami ustawy za nabywanie i użytkowanie gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne. Opłaty te w praktyce gospodarczej stanowią mechanizm oddziaływania ekonomicznego zmierzającego do racjonalnego gospodarowania zasobami ziemi uprawnej.

Opłaty związane z wyłączeniem i użytkowaniem gruntów rolnych na cele nierolnicze z dniem 1 stycznia 1978 r. zostały podwyższone do wysokości strat społecznych spowodowanych wyłączeniem. Za straty społeczne przyjęto wartość produkcji czystej rolniczej w okresie wieczystym to jest 99 lat.

Na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9.IX. 1977 r. za wyłączenie gruntów ornych obowiązują następujące należności:

klasa	I	-	1 600 tys. zł
"	II	-	1 400 tys. zł
"	III ^a	-	1 200 tys. zł
"	III ^b	-	900 tys. zł
"	IV ^a	-	700 tys. zł
"	IV ^b	-	600 tys. zł
"	V	-	300 tys. zł
"	VI	-	50 tys. zł
"N i VIz	-	-	0 tys. zł

W rejonach intensywnego rozwoju rolnictwa należności te podwyższone są o 50 %. Inwestorzy ze sfery produkcji materialnej, którzy wyłączają grunty rolne na cele nierolnicze płacą jeszcze przez okres 20 lat stałe opłaty roczne w wysokości 10 % należności.

Dochody wpływające na fundusz ochrony i rekultywacji gruntów z terenu woj. bydgoskiego wynoszą rocznie ca 40 mln zł /7/. W skali kraju fundusz ten wynosi ca 1 420 mln zł rocznie.

Powstały fundusz ma zapewnić możliwość odtworzenia produkcji rolniczej, utraconej w wyniku pomniejszenia powierzchni produkcyjnej. Odtworzenie to może nastąpić poprzez intensyfikację produkcji na obszarach pozostających w użytkowaniu rol-

niczym lub przystosowanie do potrzeb tej produkcji dotychczasowych nieużytków względnie ulepszenie gleb słabych.

Przepisy dotyczące wydatkowania środków finansowych ochrony i rekultywacji gruntów /5/ stwarzają szerokie możliwości w zakresie ich właściwego i racjonalnego wykorzystania. Na terenie województwa bydgoskiego sprawa racjonalnego wykorzystania tych środków była i jest wysunięta na czoło działalności Wojewódzkiego Biura Geodezji i Terenów Rolnych. W celu usprawnienia działań utworzono w 1973 r. pracownię projektową rekultywacji i inwentaryzacji erozji gruntów, która ma za zadanie opracowanie dokumentacji rekultywacyjnej oraz przeprowadzenie rozpoznania potrzeb w zakresie rekultywacji, przeprowadzenia inwentaryzacji gruntów zagrożonych erozją w celu przeciwdziałania jej skutkom.

Uchwała Komitetu Wojewódzkiego PZPR w sprawie zadań gospodarki ziemią na lata 1976-1980 nakłada na Wojewódzkie Biuro Geodezji i Terenów Rolnych obowiązek zrehabilitowania gruntów na powierzchni 2 000 ha oraz dokonania prac zmierzających do intensyfikacji produkcji rolnej na obszarze ponad 10 000 ha.

Wydatkowanie funduszu ochrony i rekultywacji gruntów jest wysokie. W trzech ostatnich latach /1975-1977/ na terenie województwa bydgoskiego wydatkowano kwotę ca 173 mln zł, co pozwoliło na przystosowanie do produkcji rolniczej 1 427 ha nieużytków i bagien oraz na ulepszenie 16 189 ha gruntów rolnych polegające na użyźnianiu, odkrzaczaniu, odkamienianiu, ochronie gleb przed erozją oraz modernizacji i naprawie dróg transportu rolniczego o łącznej długości 150 km /7/.

Wykonawcami prac rekultywacyjnych są jednostki społecznie gospodarki rolnej, tj. PGR, RSP, SKR oraz Rejonowe Przedsiębiorstwa Melioracyjne.

Szczegółowe wykorzystanie środków funduszu w poszczególnych latach w województwie bydgoskim ilustruje poniższa tabela.

Wykorzystanie środków funduszu ochrony i rekultywacji
gruntów w latach 1975-77 w województwie bydgoskim

Tabela 1.

Wyszczególnienie	1975		1976		1977	
	ha	tys.zł	ha	tys.zł	ha	tys.zł
1. Przystosowanie bagien i nieużytków do produkcji rolnej	168	7 188	368	35 884	364	25 683
2. Przeciwdziałanie erozji gleb	1	120	24	735	103	2 388
3. Rekultywacja i zagospodarowanie	382	18 200	84	10 560	61	7 526
4. Użyźnianie gleb	69	417	41	240	74	430
5. Odkamienianie gleb	1 085	3 968	8 395	3 502	5 956	1 448
6. Odkrzaczanie gruntów	59	2 428	212	2 128	170	664
R a z e m :	1 764	32 321	9 124	53 049	6 728	38 139
7. Modernizacja dróg /km/	69	18 220	57	9 633	24	21 535
8. Inne wydatki i zakup sprzętu technicznego	-	123	-	-	-	168
O g ó ł e m :	-	50 664	-	62 682	-	59 842

cd. tab. 1.

Wyszczególnienie	1975		1976		1977	
	ha	tys.zł	ha	tys.zł	ha	tys.zł
W tym:						
właściwa rekultywacja gruntów /poz. 1 + 3/	550	-	452	-	425	-
ulepszanie gruntów /poz. 2, 4, 5, 6/	1 214	-	8 672	-	6 303	-

Rozpoznanie potrzeb w zakresie rekultywacji

Na terenach wiejskich występują pewne ilości małoobszarowych nieużytków, takich jak: potorfia, piaskownie, żwirownie, glinianki, bagna, obszary zakrzaczone i zakamienione oraz grunty zaniedbane gospodarczo, które można zmienić na uprawne poprzez zabiegi techniczne i agrotechniczne.

Nieużytki te nie tylko zajmują określone powierzchnie terenu, ale również oddziałują ujemnie na obszary przyległe i tym samym powierzchnia nieproduktywna jest znacznie większa. Ujemne oddziaływanie nieużytków na obszary przyległe może być różnorodne, ale zawsze prowadzi do obniżenia plonów i zwiększenia zużycia maszyn, paliwa ze względu na dodatkowe manewry omijające nieużytki.

Naszym zdaniem ważne znaczenie ma również inwentaryzacja gruntów mało produktywnych z natury, bądź zaniedbanych gospodarczo, ponieważ znaczne środki z funduszu ochrony i rekultywacji gruntów idą na uzdatnienie tych gruntów. Brak prawidłowego rozpoznania potrzeb w zakresie rekultywacji niejednokrotnie nie pozwala na racjonalne i efektywne wydatkowanie funduszu ochrony i rekultywacji. W celu rozpoznania potrzeb w tym zakresie postanowiono opracować metodę klasyfikacji i inwentaryzacji terenów nieproduktywnych, z której wynikałoby praktyczne działanie. Próby klasyfikacji terenów niepro-

duktywnych były już czynione /1/ ATR Olsztyn/, niemniej są one zbyt szczegółowe i pracochłonne, a przy tym w małym stopniu uwzględniają potrzeby praktyki rekultywacyjnej.

Opracowana metoda /8/ obejmuje wszystkie rodzaje nieużytków występujące na terenie woj. bydgoskiego. Klasyfikacji terenów nieproduktywnych dokonano pod kątem ich przydatności do rekultywacji i uproduktownienia.

Przy opracowywaniu metodyki postawiono sobie następujące cele:

- 1/ zinwentaryzowanie wszystkich nieużytków oraz gruntów nieproduktywnych i małoproduktywnych,
- 2/ sklasyfikowanie tych obszarów według ich przydatności do rekultywacji oraz ustalenie kierunku zagospodarowania i przystosowania do produkcji,
- 3/ ustalenie potrzeb w zakresie rekultywacji w skali gmin i województwa,
- 4/ orientacyjne ustalenie kosztów rekultywacji,
- 5/ przeanalizowanie aktualnych możliwości technicznych i finansowych,
- 6/ opracowanie długofalowych programów rekultywacji gruntów zdewastowanych i nieużytków oraz ulepszenie gruntów słabych i zaniedbanych gospodarczo.

Badane tereny nieproduktywne podzielono na trzy zasadnicze /podstawowe/ grupy /8/:

- 1/ nieużytki
  - a/ naturalne
  - b/ antropogeniczne
- 2/ grunty nieproduktywne
- 3/ grunty małoproduktywne.

Dalszy podział w obrębie grup uzależniony jest od ilości występowania i cech rekultywacyjnych. Każdy wydzielony obszar nieproduktywny scharakteryzowano według cech mających wpływ na zakres i sposób rekultywacji.

rów nieproduktywnych i małoproduktywnych /rys. 1/. Dokumentacja ta jest kompletowana w odpowiednich operatach i będzie corocznie aktualizowana.

Rejestr szczegółowy sporządzono dla poszczególnych sołectw oraz gmin z rozbiorem na 5 grup władania /PGR, RSP, PGL, inne państwowe i spółdzielcze, gospodarstwa indywidualne/.

Informacja o obszarach nieproduktywnych oraz dane prognostyczne wpisujemy w odpowiednich kolumnach rejestru /rys. 1/.

Kolumny od 1 do 6 przeznaczono na dane porządkowe.

Kolumny od 7 do 28 przeznaczono na wpisanie danych powierzchniowych poszczególnych rodzajów /podgrup/ nieużytków.

Kolumny od 29 do 34 przeznaczono na wpisanie poszczególnych rodzajów gruntów rolnych małoproduktywnych.

Kolumny od 35 do 46 przeznaczono na cechy charakteryzujące dany obszar nieproduktywny pod względem warunków wodnych, pokrycia roślinnością drzewiastą, uciążliwości dla otoczenia i dane o gruntach otaczających.

Kolumny od 47 do 55 obejmują dane prognostyczne w zakresie funkcji i kierunku zagospodarowania opisywanego obszaru nieproduktywnego. Zasadniczo przewidziano tu wszystkie możliwe kierunki zagospodarowania, a więc: grunty orne, użytki zielone, lasy, zadrzewienia, stawy rybne, tereny rekreacyjne, tereny pod zabudowę. Dla nieużytków, których nie projektuje się zagospodarować bezpośrednio przeznaczono również odpowiednie funkcje do spełnienia w układzie środowiska naturalnego. Dla nieużytków zawodnionych przewidziano funkcje zbiorników retencyjnych. Natomiast dla terenów, które mają charakter rezerwatów przyrodniczych oraz dla takich, których zagospodarowanie jest niecelowe lub technicznie utrudnione przewidziano jedną kolumnę - siedliska naturalne.

Kolumny od 56 do 66 przeznaczono na podanie informacji o sposobie i zakresie zabiegów technicznych jakie należy wykonać dla zrekultywowania i przystosowania nieużytków oraz uproduktynienia gruntów rolnych małoproduktywnych.

W kolumnie 67 rejestruje się te obszary nieproduktywne, które

nie wymagają lub na których nie planuje się wykonania zabiegów technicznych. Przy opisywaniu poszczególnych obszarów nieproduktywnych w kolumnach od 5 do 67 wpisujemy ich powierzchnie.

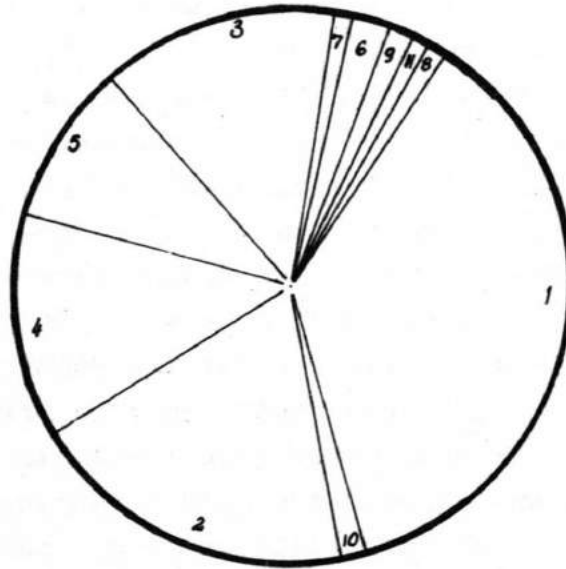
Omówienie wyników inwentaryzacji obszarów nieproduktywnych w województwie bydgoskim

Na podstawie wyników wstępnej inwentaryzacji i klasyfikacji terenów nieproduktywnych dokonanej na obszarze województwa bydgoskiego stwierdzono, że nieużytki zajmują powierzchnię ponad 17,7 tys. ha. Udział poszczególnych rodzajów obszarów nieproduktywnych w województwie bydgoskim ilustruje załączony rys. 2 oraz tabela 2. Na podstawie szczegółowych informacji zebranych o każdym nieużytku można podjąć decyzję o potrzebie jego zagospodarowania, a następnie o kierunku rekultywacji. Mimo że każdy nieużytek rozpatrywany był indywidualnie, to jednak rodzaj nieużytku w pewnym stopniu przesądza o potrzebie i możliwości jego rekultywacji. Tak np. wszystkie nieużytki antropogeniczne oraz nieużytki naturalno-antropogeniczne zostały zakwalifikowane do rekultywacji. Natomiast w przypadku nieużytków naturalnych, zwłaszcza obszarów zawodnionych i zabagnionych przy podejmowaniu decyzji o zagospodarowaniu brano pod uwagę nie tylko względy gospodarcze, ale również względy przyrodnicze. Użytki te bowiem w wielu przypadkach oddziałują korzystnie na produkcję rolniczą oraz na równowagę między poszczególnymi ekosystemami. Spełniają one funkcję małych zbiorników retencyjnych, wywierają istotny wpływ na mikroklimat siedliska oraz na rozwój charakterystycznych biocenoz.

Przeprowadzona wstępna analiza zinwentaryzowanych nieużytków wykazała, że około 50 % ich powierzchni można zrehabilitować i uproduktywnić. Pozostałe nieużytki proponuje się zostawić w stanie nienaruszonym jako siedlisko naturalne, bądź zbiorniki retencyjne.

Według wstępnej inwentaryzacji grunty małoproduktywne

na terenie województwa bydgoskiego zajmują powierzchnię 11,4 tys. ha, są to najczęściej: grunty rolne klas RzVI, PszVI, użytki zielone zakrzaczone, podtopione klas VI i wyższych oraz grunty orne zaniedbane /tab. 2, rys. 2/.

Rys.2 Rodzaje obszarów nieproduktywnych

1	grunty mało produktywne - 11423 ha	6	piaskownie i żwirownie - 735 ha
2	wody-nieuzytki - 5536 ha	7	grunty zerodowane - 358 ha
3	potorfia - 3988 ha	8	grunty nieproduktywne - 283 ha
4	bagna i trzaskawiska - 3775 ha	9	inne - 110 ha
5	zabagnienia i podtopienia - 2769 ha	10	glinianki - 54 ha
11	nieuzytki poprzemysłowe - 40 ha		

Z grupy tej w pierwszym rzędzie rekultywacją należy objąć użytki zielone zapisane w ewidencji w klasach wyższych niż VI, aktualnie zakrzaczone, podtopione, wymagające zabiegów melioracyjnych, odkrzaczenia i zagospodarowania.

Koncepcja programu rekultywacji gruntów

Punktem wyjścia do opracowania kompleksowego programu rekultywacji gruntów była przeprowadzona inwentaryzacja nieużytków oraz terenów małoпродукtywnych, zaniedbanych gospodarczo lub z natury ubogich w składniki i o wadliwych stosunkach wodnych.

Z danych inwentaryzacji wynika, że nie wszystkie nieużytki można uproduktywnić /tab. 2/, a znaczna część z nich, szczególnie nieużytki zawodnione powinny pozostać w stanie naturalnym, ponieważ ich likwidacja spowodowałaby naruszenie ekosystemu, bądź stosunków wodnych. Nieużytki zawodnione, których nie zakwalifikowano do rekultywacji przeznaczono do rezerwatów przyrody lub zbiorników małej retencji wodnej.

Przy opracowywaniu rzeczowego programu rekultywacji gruntów wzięto pod uwagę następujące parametry:

- potrzeby rekultywacji wynikające z faktu wyłączenia rocznie około 300 ha gruntów z użytkowania rolniczego i przeznaczenie ich pod zadania inwestycyjne,
- wysokość rocznych wpływów środków na cele rekultywacji,
- przeznaczenie funduszu ochrony i rekultywacji gruntów przewidzianych w Uchwale Rady Ministrów /5/,
- potrzeby intensyfikacji produkcji rolnej wynikające z Uchwały KW PZPR,
- koszt jednostkowy rekultywacji gruntów na poziomie cen 1978 r.,
- moc przerobową przedsiębiorstw,
- możliwość przygotowania dokumentacji technicznej.

Docelowy program rekultywacji i przystosowania nieużytków do produkcji opracowano dla gospodarki całkowitej /tab. 2/. Z zestawienia tego wynikają możliwości pozyskania nowych powierzchni produkcyjnych oraz wysokość kosztów. Przy układaniu programu do roku 1985 /tab. 3/ uwzględniono w pierwszej kolejności obiekty, które przyniosą największe efekty ekonomiczne oraz sektory państwowy i spółdzielczy.

Uwzględniając potrzeby i możliwości dokonano do roku 1985 następującego podziału środków na poszczególne przedsięwzięcia:

- 1/ rekultywacja i przystosowanie nieużytków oraz bagien do potrzeb produkcji rolnej, odkrzaczania gruntów rolnych itp.: 45-50 % ogólnej sumy środków;
- 2/ budowa i modernizacja dróg transportu rolniczego: 45-47 % ogólnej sumy środków;
- 3/ zakup sprzętu mechanicznego dla potrzeb rekultywacji: 2-2,5 %;
- 4/ inne pozostałe zadania, jak: renowacja parków, odkamienianie, opracowanie dokumentacji: ca 2,5 % ogólnej sumy środków.

W następnej kolejności dokonano rozbicia na poszczególne sektory. Zbiorcze zestawienie wydatkowania funduszu ochrony i rekultywacji gruntów na lata 1981-1985 w rozbiciu na sektory ilustruje tabela 4.

W ramach przedstawionej koncepcji programu rekultywacji opracowywane są plany roczne w rozbiciu na poszczególne obiekty z podaniem wysokości kosztów jednostkowych i ogólnych.

W n i o s k i

1. Wobec zmniejszającej się rolniczej powierzchni produkcyjnej rozpoznanie możliwości pozyskania nowych powierzchni poprzez rekultywację nieużytków i przystosowanie bagien oraz uproduktywnienie gruntów zaniedbanych i gruntów słabych ma dużą wagę gospodarczą.

2. Inwentaryzacja i klasyfikacja obszarów nieproduktywnych stanowi podstawę opracowania docelowego programu rekultywacji w ramach środków ochrony i rekultywacji gruntów.
3. Opracowanie docelowego programu rekultywacji pozwala na właściwe i racjonalne wykorzystanie środków ochrony i rekultywacji gruntów.
4. Proponowany sposób gromadzenia i zapisu informacji o obszarach nieproduktywnych oraz koncepcja opracowania docelowego programu rekultywacji ze względu na łatwą metodykę i dostępność materiałów może być wykonywany przez wojewódzkie biura geodezji i terenów rolnych.

Bibliografia

- ¹ R. Cymerman: Propozycja zbierania i gromadzenia informacji o gruntach nieproduktywnych, "Przegląd Geodezyjny" 1977 Nr 5
- ² Rocznik Statystyczny GUS z 1976 r.
- ³ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 X 1972 r. w sprawie szczegółowych zasad rekultywacji i zagospodarowania gruntów /Dz.U. Nr 48, poz. 303/
- ⁴ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 IX 1977 r. w sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych oraz rekultywacji gruntów /Dz.U. Nr 33, poz. 145/.
- ⁵ Uchwała Nr 140 Rady Ministrów z dnia 9 IX 1977 r. w sprawie funduszu ochrony i rekultywacji gruntów rolnych /MP Nr 26, poz. 137/.
- ⁶ Ustawa z dnia 26 X 1971 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych oraz rekultywacji gruntów /Dz.U. Nr 27, poz. 249/.
- ⁷ Wojewódzkie Biuro Geodezji i Terenów Rolnych w Bydgoszczy - dane ewidencyjne.
- ⁸ W. Zdziarski i inni: Instrukcja w sprawie przeprowadzenia klasyfikacji i inwentaryzacji nieużytków oraz gruntów nieproduktywnych i małoproduktywnych WBGiTR, Bydgoszcz 1977 r.

Docelowy program rekultywacji i przystosowania nieużytków
do produkcji rolnej w gospodarce całkowitej województwa bydgoskiego

Tabela 2.

Lp.	Rodzaje nieużytków	Ogólna powierzchnia nieużytków w ha	Powierzchnia projektowana do rekultywacji		Projektowany kierunek zagospodarowania				Koszt przedsięwzięcia w tys. zł
			ha	%	grunt orny	użytek zielony	zadrzewienia i inne	Jednostki na 1 ha	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Stawki i oczka polodowcowe a/ stale wypełnione wodą b/ w części zawodnione	2792	-	-	-	-	-	-	-
2	Bagna i trzęsawiska	3774	1060	40	530	530	-	215	227900
3	Zabagnienia i podtopienia	2768	1132	30	340	792	-	215	243400
4	Urwiska, stoki, wąwozy	216	2768	100	443	2214	111	112	310000
5	Wydmy	141	216	100	-	-	216	80	17280
6	Starorzeczka	91	141	100	-	-	141	50	7050
7	Kopalnie piasku i żwiru	734	91	100	-	91	-	200	18200
			734	100	367	-	367	175	128450

cd. tab. 2.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
8	Kopalnie gliny i iżu	53	53	100	53	-	-	200	10600
9	Nieżytki poprzemysłowe	46	46	100	-	-	46	150	6900
10	Doły potorfowe:								
	a/ stale zawodnione	988	-	-	-	-	-	-	-
	b/ zarastające	3000	3000	100	-	3000	-	250	750000
11	Inne	236	-	-	-	-	-	-	-
12	Zbędne budowle gosp.	155	155	100	153	-	-	150	23250
	Razem nieżytki:	17646	9396		1888	6627	881	186	1748580
13	Użytki zielone zarzazczone i podtopione	1419	1419	100	-	1419	-	100	141900
	Ogółem grunty nieproduktywne	19065	10815		1888	8046	881	174	1890480

Program rekultywacji i przystosowania nieużytków do produkcji
w latach 1981-1985 w gospodarce całkowitej województwa bydgoskiego

Tabela 3.

Lp.	Rodzaje nieużytków	Powierz- chnia do rekulty- wacji-ha	Projektowany kierunek zagospodarowania		Koszty przedsię- wzięcia w tys. zł
			grunt orny	użytek zielony i inne	
1	Stawki oczka polodowcowe: a/ stale wypełnione wodą b/ w części zawodnione	- 50 90	- - 40	- 50 50	- 200 222
2	Bagna i trzęsawiska	827	317	418	133
3	Zabagnienia i podtopienia	89	-	-	80
4	Urwiska, stoki, wąwozy	-	-	-	-
5	Wydmy	-	-	-	-
6	Starorzecza	3	-	3	200
7	Kopalnie piasku i żwiru	57	57	-	200
8	Kopalnie gliny i iłu	13	13	-	200
9	Nieużytki poprzemysłowe	9	-	-	150
10	Doły potorfowe: a/ stale zawodnione /głębokie/ b/ zarastające /płytkie/	- - -	- - -	- - -	- - -
11	Inne	-	-	-	-
12	Zbędne budowle gospodarskie	63	63	-	150
13	Użytki zielone zakrzaczane i podtopione	471	-	471	100
Ogółem grunty nieproduktywne:		1872	490	992	-
					190
					47100

Program wydatkowania funduszu ochrony i rekultywacji gruntów
w latach 1981-1985 z rozbiorem na sektory województwa bydgoskiego

Tabela 4.

Lp.	Wyszczególnienie	PGR		RSP		Gosp. indyw.		Razem gosp. całkowita		Udział kosztów w %
		ha	tys. zł	ha	tys. zł	ha	tys. zł	ha	tys. zł	
1	Rekultywacja i przy- stosowanie nieużytków do produkcji									
	- grunt orny	318	60 850	42	8 000	130	28 000	490	96 850	
	- użytk zielony	506	50 600	206	20 900	280	38 000	992	109 500	
	- zadrzewienia i in.	176	12 090	14	980	-	-	190	13 070	
	R a z e m :	1000	123 540	262	29 880	410	66 000	1672	219 420	48,8
2	Budowa i modernizacja dróg transportu rolniczego								210 000	46,7
3	Zakup sprzętu								10 000	2,2
4	Inne /renowacja parków, odkamienianie pól itp./								10 580	2,3
	O g ó ł e m :								450 000	100,0

RE-CULTIVATION OF THE LANDS PROGRAM IN THE DISTRICT
OF BYDGOSZCZ.

Summary

Rising of the protection and re-cultivation of lands funds of destination has created a chance to increase the agricultural productive area on the way of re-cultivation and adaptation of the unproductive areas and intensification of the petty-productive lands.

Managing of the protection and re-cultivation of lands funds forces us to seek proper methods and ways enabling a sensible spending. This goal is to be reached on the way of the idea of re-cultivation program introduced in this article.

The starting point introduced in this method is based on making a recognition and listing of the unproductive areas and their classification in compliance with the natural and technical features, conditioning the usefulness of re-cultivation and rendering the land productive. Basing on such a detailed recognition and an analysis of financial-technical possibility, a re-cultivation of destination program has been developed on the example of the District of Bydgoszcz. On the basis of the analysis of the District of Bydgoszcz terrain carried out it appears that the unproductive areas cover over 19,0 thousand hectares what makes approximately 2 % of the total area of the District of Bydgoszcz. From the data of the re-cultivation program of destination for the District of Bydgoszcz comes out that almost 50 % of the unproductive areas can be re-cultivated and adapted for the agricultural production.

ПРОГРАММА РЕКУЛЬТИВАЦИИ ГРУНТОВ В БЫДГОЩСКОМ ВОЕВОДСТВЕ

Резюме

Установление целевого фонда охраны и рекультивации грунтов дало возможность увеличения сельскохозяйственного производственного пространства путем рекультивации и адаптации непроизводственных поверхностей и интенсификации малопродуктивных грунтов.

Распоряжение фондом охраны и рекультивации грунтов вынуждает к поискам необходимых методов и способов, дающих возможность его рационального расходования. Этой цели должна служить, представленная в настоящем докладе, концепция программы рекультивации.

Исходным пунктом в представленном методе, это разведка и инвентаризация непроизводственных поверхностей и их классификация по естественным и техническим чертам, обуславливающим целесообразность рекультивации и интенсификации производства. На основе так подробной разведки и после выполнения технического и финансового анализа, на примере быдгощского воеводства была разработана целевая программа рекультивации.

На основе проведенного анализа пространства быдгощского воеводства открыли, что непроизводственные земли распространяются на 19,0 тыс. га. Это составляет почти 2% общей поверхности воеводства. Из данных целевой программы рекультивации быдгощского воеводства вытекает, что около 50% непроизводственных земель можно рекультивировать и приспособить к сельскохозяйственному производству.